

De oorspronkelijke co-counseltheorie & de paradigma verschuiving

door

John Heron

oorspronkelijke titel:

Original theory of co-counselling & the paradigm shift, John Heron 1995

vertaling: Joke Stassen 1996

Uitgave de Beukehof

De oorspronkelijke co-counseltheorie en de paradigma verschuiving

Een lezing van John Heron, gehouden op de CCI teachers bijeenkomst in Harlech, Wales, op 28 juli 1995. De lezing was een antwoord op de volgende vraag:

'Hoe verklaar je de oorspronkelijke co-counsel-theorie en hoe is die veranderd in de paradigma verschuiving?'

Graag breng ik onder de aandacht, dat ik bij het op schrift stellen van mijn antwoord hierop - vanuit aantekeningen, die Bobby, Breda en Julian zo vriendelijk waren te verschaffen - uitgeweid heb over de paradigma verschuiving, de aard en de toepassingen ervan; dus je vindt hier meer dan in de oorspronkelijke lezing.

De oorspronkelijke theorie

1. De oorspronkelijke theorie gaat uit van een volledig positief gezichtspunt op het menselijk potentieel, in het bijzonder de menselijke intelligentie, het vermogen van de geest om te onderscheiden wat er gebeurt en daarop een passende reactie te ontwikkelen. Alle negatieve gedrag is volledig toe te schrijven aan een verstoring van dit positieve potentieel. Agressie is reactief, te wijten aan frustratie en onderdrukking van het positieve. Het is niet aangeboren, zoals Freud geloofde, evenals de etholoog Konrad Lorenz.
2. Emotionele pijn is de primaire verstoring van het positieve potentieel. En de primaire bron van menselijke pijn is, dat ouders hun kinderen onderdrukken en kwetsen. Dit belemmert hun vermogen om te onderscheiden, wat er in de wereld om hen heen gebeurt, en op een creatieve wijze een aanpassingsreactie te ontwikkelen. Het onderdrukkersgedrag van de ouder wordt opgenomen in de slachtoffer-geest van het kind, samen met zijn wanhopige en onvermijdelijk ondoelmatige overlevingsreactie, en dit alles wordt op zijn plaats gehouden, gefixeerd, door de emotionele pijn. Elke vergelijkbare ervaring in de toekomst kan het totaal of een deel van deze opname oproepen, ofwel de onderdrukkerskant of wel de inadequate slachtofferreactie of beide. De onmiddellijke voorloper van deze visie was de theorie van het emotionele engram en de reactieve geest in Hubbard's dianetica.
3. Een patroon is de neiging om een deel of het geheel van de oude opname steeds weer te blijven afspelen in actueel gedrag. Het is dwangmatig, d.w.z. uit de nood geboren; het is betrekkelijk onbewust; en het is altijd inadequaet. Er zijn twee soorten patronen. Een met tussenpozen werkend patroon vervormt het gedrag van tijd tot tijd, daartoe aangezet door een specifieke prikkel in de omgeving, zoals iets speciaals dat een autoriteitsfiguur zegt of doet. Een chronisch patroon is in feite aldoor werkzaam, omdat het deel van iemands identiteit is geworden, een hardnekkig negatief zelfbeeld, dat nauwelijks merkbaar of overduidelijk alle gedrag beperkt en vervormt. Een patroon is een voortdurend verkeerd toegepast, ontoepasselijk en irrelevant overlevingsmechanisme; een wanhopige poging om het trauma van het verleden op te lossen door het af en toe of voortdurend weer op te voeren in het heden.
4. Het basispatroon heeft een onderdrukker-slachtoffer tegengesteldheid, alsook een intern-extern polariteit. Zo kan je zowel onderdrukker als slachtoffer zijn binnen jezelf

in relatie tot jezelf. En je kunt ook deze pijnvolle rollen in relaties met andere mensen en de wijdere wereld uitspelen, als dwangmatig slachtoffer of onderdrukker, of wisselend van het ene patroon naar het andere, in relatie met anderen die opgesloten zitten in een rol die daar precies op aansluit. Er is een aanvullende rebel-redder polariteit, de schommeling tussen enerzijds dwangmatig ondoelmatige pogingen zich te verzetten tegen de onderdrukker en anderzijds pogingen het slachtoffer te redden. En ook deze rollen kunnen intern opgepakt worden binnen het zelf of extern in relatie tot anderen. Deze aanvullende polariteit maakte geen deel uit van de oorspronkelijke theorie.

5. Door het proces van emotionele ontlading in co-counselen wordt, wanneer de werker in contact met de pijn is en ook een deel van de aandacht daarvan vrij heeft, de oude pijn die het patroon in stand houdt vrijgemaakt. En met die bevrijding ontwaakt afgesloten intelligentie opnieuw, de fijne radertjes van de geest gaan weer draaien, hetgeen ons in staat stelt de oorspronkelijke situatie te zien zoals die werkelijk was, die te herwaardenen, zodat we niet langer in de greep zijn van de fixeerde onderdrukker-slachtoffer overtuiging.
6. Het doel van de oorspronkelijke theorie is, door ontlading en herwaardering, afgesloten intelligentie te bevrijden van de vastgezette beschadigde gezichtspunten van het gekwetste kind. En zo geleidelijk steeds rationeler te worden op alle gebieden van het leven. Het maakt ook deel uit van de oorspronkelijke theorie dat rationeel, pijnvrij denken, niet voelen op wat voor manier dan ook, de enige juiste leidraad voor het handelen is.
7. Toegepast op de maatschappij, beweert de oorspronkelijk theorie dat bepaalde vormen van onderdrukking een sleutelrol spelen in de maatschappij in relatie tot andere vormen. Jackins noemt exclusief de onderdrukking van jonge mensen door volwassenen als de basis voor het vestigen van alle andere onderdrukkerspatronen. Tevens stelt hij de onderdrukking van de arbeidersklasse centraal en heeft de theorie, dat alle andere vormen van onderdrukking - sekse, leeftijd, ras, invaliditeit, grootte, handicap, seksuele voorkeur, godsdienst, nationaliteit, cultuur, taal - worden ontwikkeld om groepen in de arbeidersklasse tegen elkaar uit te spelen en met hun exploitatie hun onderworpenheid te garanderen.
8. Dit laatste punt leidt tot het andere belangrijkste sociale aspect van de theorie. Dit is dat diegenen, die vroege onderdrukking door anderen hebben geïnternaliseerd, op hun beurt andere mensen, die op dezelfde wijze onderdrukt zijn, zullen onderdrukken. Met andere woorden, je speelt de geïnternaliseerde onderdrukker uit door andere slachtoffers te onderdrukken, net zoals jouw externe onderdrukker jou te pakken nam. Zo zullen onderdrukte minderheden elkaar onderdrukken. Dit is waar bij kinderen, die dankzij hun eigen onderdrukking andere kinderen onderdrukken. En het gaat gewoon door als zij volwassen worden.
9. De oorspronkelijke theorie maakte onderscheid tussen niet-seksuele behoefte aan koesterend lichamelijk contact en seksuele behoefte. De theorie stelde, dat seksuele aantrekkingskracht vervormd kan zijn in zowel richting als intensiteit door verborgen pijn, waaruit de regel voortkwam, dat zo'n attractie tussen mensen die elkaar als co-counselers ontmoeten altijd in counselsessies moet worden uitgewerkt en niet tot handelen moet leiden.
10. Enkele beperkingen van de oorspronkelijke theorie waren:
 - het is duidelijk onwaar, dat rationeel denken alleen, zonder te letten op gevoelens, een juiste gids voor het handelen is. Rationeel denken zonder empathie en gevoelsmatig afstemmen op de situatie is rampzalig.

- Het is duidelijk niet het geval dat aanhoudend ontladen de enige of zelfs de belangrijkste manier is om een vergroot vermogen tot rationeel denken vrij te maken. Het is niet meer dan een manier.
- Het is niet duidelijk dat aanhoudend ontladen de enige of zelfs de belangrijkste manier is om chronische patronen uit te schakelen. Het levert een bijdrage.
- De ideeën van Marx over klassenstructuur en zijn visie op de arbeidersklasse zijn niet langer relevant in de moderne wereld; deze ideeën gebruiken als basis voor sociale bevrijding is gewoon een nieuwe vorm van onderdrukking opleggen.
- De hele theorie is een vorm van humanisme, en geeft een zeer beperkte en oppervlakkige verklaring van de menselijke natuur. De theorie houdt geen rekening met verbeeldingskracht en de diepte van het fantasievermogen; met hogere intuïtieve processen; met psychische vermogens en veranderde bewustzijnstoestanden; met spirituele, religieuze, mystieke ervaring. De praktijk van co-counselen maakt geen gebruik van deze diepliggende mogelijkheden van de mens, noch verschaft het er een uitingmogelijkheid voor.
- De oorspronkelijke theorie heeft nooit een bevredigende verklaring gehad, sterker nog nooit enige volledige verklaring, voor wat het hele proces van sociale onderdrukking, van mensen die elkaar pijn doen, in gang zet.

De paradigma verschuiving

1. De oorspronkelijk theorie stelt, dat er drie fundamentele oorzaken van menselijke pijn zijn: onwetendheid, natuurgeweld en sociale onderdrukking. Maar de theorie heeft niet veel meer te melden dan dat, hetgeen zeer onbevredigend is en bovendien is het niet werkelijk gefundeerd. Stel nu, dat sociale onderdrukking een op zich staande oorzaak is en het wordt zelf nergens door veroorzaakt, dan betekent dat eenvoudigweg dat mensen aangeboren gemeen zijn, dat zij elkaar pijn doen omdat zij van nature destructief zijn. En als dit het geval is, kan ontlading de pijn die door destructief gedrag is veroorzaakt vrijmaken. Maar het zou geen invloed hebben op het destructieve gedrag zelf, omdat dit aangeboren is, het is zelf niet gebaseerd op traumatische ervaringen.
2. In ieder geval accepteer ik niet de aangeboren slechtheids-theorie van het menselijk gedrag, vanwege een uiterst tegenstrijdige reden. Mensen kunnen zo afschuwelijk tegen elkaar zijn, dat dit alleen kan worden verklaard door de aanname, dat iets diepgaand positiefs zwaar mishandeld, gefrustreerd en beschadigd is.
3. Dus we moeten in termen van een andere oorzaak verklaren waarom mensen elkaar kwetsen. Natuurgeweld is zeker plausibel. Mensen kunnen worden overweldigd door de pijnervaringen van verschillende natuurrampen., niet in staat de pijnervaring te verwerken, en het dan op elkaar afschuiven in verschillende vormen van gestoord gedrag. Ik accepteer dit als een oorzaak, en tevens, dat voor zulke pijnervaringen het proces van ontladen en herwaarderen zeker helend kan zijn. Ik denk echter niet, dat het op zich een afdoende verklaring vormt. Er is iets dat veel meer verklaart.
4. Dat is de menselijke onwetendheid. De mens is slechts met een paar basale fysiologische reflexen uitgerust. Alle informatie en vaardigheden, die mensen nodig hebben om te overleven en voor hun persoonlijke en sociale ontwikkeling, moeten zij verwerven door leren. De afwezigheid van adequate informatie en vaardigheden leidt

niet alleen op zich tot pijn, het zal ook tot consequenties voor de persoon zelf en anderen leiden, die erg veel pijn oproepen. Aangeboren onwetendheid is derhalve een van mijn eerste mededingers voor de verklaring van waarom mensen elkaar kwetsen. Hun onwetendheid in relatie tot de informatie en vaardigheden, die zij werkelijk nodig hebben, stapelt de pijn op tot het punt van overbelasting, en dan reageren ze blindelings op elkaar af. Dit brengt sociale onderdrukking op gang, die dan sociaal opgelegde onwetendheid bovenop de aangeboren onwetendheid stapelt, en het hele droevige verhaal ontvouwt zich.

5. Nu kunnen ontlading en herwaardering best de pijn veroorzaakt door sociale onderdrukking helen, en ook de onderliggende pijn veroorzaakt door onwetendheid. Maar aangezien de onwetendheid zelf niet in gekwetst zijn is geworteld, maar aangeboren is, kan daar geen ontlading, hoe hevig dan ook, tegenop. Met andere woorden, wanneer ik afgedaan heb met de pijn en de frustratie die ik voel bij mijn gebrek aan informatie en vaardigheden, wordt ik nog steeds geconfronteerd met dat gebrek. En als er een tekort was, voordat de pijn mij er toe begon aan te zetten creatief problemen op te lossen, is er geen reden aan te nemen, dat het tekort verdwenen is als de pijn geheeld is.
6. De fundamentele therapie voor onwetendheid is creatief probleem oplossen en opleiding. Iemand moet ergens precies de goede hoeveelheid gebrek aan informatie ervaren om het eerder te beleven als een aansporing tot creatief probleem oplossen, dan als een ondermijnende bron van pijn. Als deze persoon eenmaal het probleem heeft opgelost en relevante informatie en vaardigheden heeft verworven, dan kan hij of zij anderen onderwijzen, zodat zij de zelfde soort onwetendheid kunnen overwinnen.
7. Nu denk ik dat dit principe universeel geldig is, lang nadat mijn eerste hypothetische probleemoplosser het begreep, en ongeacht welke gecompliceerde hindernissen van onwetendheid en sociale onderdrukking er ook maar zijn. Voor elke onderdrukte groep is het fundamentele probleem gebrek aan informatie en vaardigheden. En hier moet eerst mee worden afgerekend, door basale probleemoplossing, opleiding en training, over hoe doelmatig te leven in relatie tot hun heersende situatie. En eerst en vooral gaat het daarbij erom de fysieke wereld, de dynamiek van de omringende cultuur en elkaar aan te kunnen; niet om de pijnervaringen het hoofd te bieden. Dat komt in een verder en later ontwikkelingsstadium.
8. Dit soort onwetendheid is wat ik noem externe onwetendheid. Het gaat om het aankunnen van de fysieke en sociale wereld. Maar er is een ander soort onwetendheid, die ik interne onwetendheid noem. Dit is niet zozeer onwetendheid als wel een vorm van diep geheugenverlies, een vergeten zijn wie ik werkelijk ben. En hier komen we bij de kern van de paradigma verschuiving. Wie ik werkelijk ben is een goddelijk wezen met een grenzeloos vermogen tot zich uitbreidend bewustzijn en inspirerende overvloed. Ergens in mijn wezen weet ik dit en op de een of andere manier ben ik onwetend geworden, weet ik het niet, of beter gezegd, op een of andere manier ben ik het vergeten.
9. Dit soort interne onwetendheid, dit innerlijk niet-weten, kan een diep en verfijnd soort pijnervaring veroorzaken, een diepgaande *angst*, die, als die niet als zodanig herkend wordt, kan verschuiven naar de pijnervaringen vanuit externe onwetendheid en sociale onderdrukking, en deze pijnervaringen en hun effecten eindeloos kan verlengen of vertalen in nieuwe vormen en samenstellingen.
10. Ook hier is de primaire oplossing voor interne onwetendheid bewustwording, naar binnen gericht zich herinneren en terughalen, het probleem oplossen door herkenning

van het goddelijke beeld van binnen, het *imago dei* diep binnen de psyche. We hebben een bewustwordingsmythe nodig, het grotere verhaal, dat ik hier kwam en vergat vanwaar ik kwam. Dan is het een vorm van opleiding en training, ofwel door jezelf richting gegeven en ontworpen, ofwel door een groep of school of training, die het goddelijke wezen daarbinnen de ruimte geeft in alle rust te voorschijn te komen.

11. Dit rustige en onwaarneembare naar boven komen van het goddelijke wezen van binnen, door gepaste openheid, is een transformatie van het persoonlijke zijn, hetgeen ook een transmutatie van pijnemoties is. Het herstellen van de spirituele identiteit, en het uitgebreide bewustzijn dat daarmee gepaard gaat, wekt in de psyche een hogere frequentie van energie op, die pijnervaringen van karakter verandert, die onedel metaal omzet in goud.
12. Maar er zijn grenzen aan dit proces. Ieder zijsnivo vraagt om erkenning op zijn eigen golflengte. Met persoonlijke pijn moet je afrekenen op het nivo waarop het ontstaan is. Persoonlijke catharsis, de ontlading van pijn, is daarom het basiswerk, de voorloper van de transpersoonlijke transmutatie. De laatste vooronderstelt het primaire en doorgaande werk van de eerste. Anders zal het transmutatie-proces niet diep genoeg tot de persoonlijke pijnervaringen reiken, hetgeen dan het hele spirituele proces kan vervormen en dit afgescheiden en wellicht onderdrukkend maken. Dus persoonlijke catharsis van pijnervaringen grondt en ondersteunt de transpersoonlijke transmutatie van pijnervaringen. Zij zijn complementair.
13. Ik denk, dat het waar is, dat ontlading op persoonlijk nivo ons aan de rand van spiritueel ontwaken kan brengen, omdat het de emotionele brokstukken, die opgestapeld liggen op de plek waar de mogelijke innerlijke opening naar het goddelijke wezen van binnen zich bevindt, uit de weg ruimt. Maar hier is enigszins een paradox, omdat de innerlijke *angst* afgesneden te worden van deze inwonende geest zich, als die niet als zodanig herkend wordt, blijvend kan verplaatsen naar persoonlijke pijn en deze kan verergeren. Dus zoals gewone ontlading je bij de rand van de bewustwording kan brengen, deins ik er onbewust van terug, als ik deel uitmaak van een co-counsel-cultuur die die rand niet erkent, hetgeen meer *angst* oproept die de alledaagse pijn opvoert.
14. Transmutatie processen zijn al gaande in het co-counselen. De intense spirituele activiteit van aandacht geven door intensief oogcontact is een diepe interpersoonlijke meditatie of spirituele oefening, die nauwelijks merkbaar de pijn van zowel gever als ontvanger transmuteert. De symboliek van een gezamenlijk ritueel, zoals in openings- en sluitcirkels bij vieringen, bewegen, zingen, eenvoudige symbolische handelingen (een bloem of een sleutel doorgeven, waarbij je een verklaring uitspreekt), creëert een subtiele verandering van bewustzijn met een energetisch veld dat transmutatief van aard is.
15. De paradigma verschuiving is dan ook heel eenvoudig. Het gaat om de bewustwording van je eigen spirituele identiteit, die te ontwikkelen en zichtbaar maken; en over het gronden van de emotionele transmutatie door transpersoonlijke oefening in de emotionele ontlading door persoonlijk counselen. Het gaat om een open spiritualiteit, die pijn van aard verandert en niet onderdrukt; en om een grondende mensheid, die zich van haar pijn bevrijdt en die pijn niet vergroot door haar spiritualiteit te ontkennen.

Enkele nadere gedachten over de paradigma verschuiving

1. Volgens de oude theorie onderbreekt de ervaring van een emotioneel trauma de normale creatieve aanpassingsreactie van onze intelligentie, en zet deze vast in een

verwongen en wanhopige overlevingsstrategie; en het proces van ontladen van de pijn staat de intelligentie toe zich te bevrijden en weer flexibel en helder te worden, door te herwaarderen wat er gebeurde. Ik denk, dat dat waar is voor zover het gaat, maar het gaat niet ver genoeg. Het is een betrekkelijk oppervlakkige verklaring.

2. De meer diepgaande verklaring is, dat emotionele gekwetstheid een pijn veroorzaakt die zich samentrekt rond een diepe plaats binnenin ons, waar we empathie, afstemming, resonantie, verbondenheid met mensen, natuur, universum, en onze geest die in ons huist, onze inherente goddelijkheid voelen. Dit vermogen om ons één te voelen met dingen en met onze eigen diepe goddelijkheid, ligt ten grondslag aan onze intuïtieve waardering van situaties en ons talent om intelligent, rationeel onderscheid te maken. Dus emotionele gekwetstheid blokkeert niet slechts ons intelligent reactievermogen, het gaat dieper: het krimpt onze intuïtieve aanvaarding van situaties in en op een nog dieper nivo treft en beknot het ons vermogen om resonantie en afstemming met de wereld, en openheid naar de geest die in ons huist te voelen.
3. Dus als co-counselteachers moeten we, volgens deze visie, overdragen, dat het doel van ontlasting driedig is: (1) de fijne radertjes van ons intelligente onderscheidingsvermogen weer aan het draaien brengen; (2) onze intuïtieve en fantasierijke greep op onze wereld vrij te maken; en het allermeeest (3) ons vermogen te bevrijden om ons afgestemd te voelen op de wereld en onze eigen innerlijke goddelijkheid, ons innerlijk vermogen tot uitgestrekte en allesomvattende bewustzijn en charismatische overvloed.
4. Ook vanuit dit oogpunt moeten we het idee van Eenvoudige Bewustwording overdragen. Mensen zijn er dan klaar voor om, wanneer zij zich ontladen tot de rand van de plaats van binnen waar zij zich afgestemd kunnen voelen met de wereld buiten en de innerlijke goddelijkheid, wanneer zij de brokstukken van die plaats verwijderen, die plaats te herkennen en Bewust te worden; vierend en affirmerend, en misschien zal er af en toe ook wat ontlasting optreden van de *angst* om ervan afgesneden te zijn.
5. Verder hebben we in deze visie een totaal complementaire kracht nodig, die, vanaf het eerste begin van een basistraining, mensen uitnodigt om Bewustwordings-affirmaties, rituelen en andere oefeningen te gebruiken, zodat zij in zichzelf kunnen reiken om groei vanuit het diepe innerlijke centrum op te roepen.
6. Dit alles over neerdalende spiritualiteit, die omlaag en naar binnen reikt naar de geest binnenin ons. Het is het complement van opstijgende spiritualiteit, waarbij het gaat om naar boven en naar buiten reiken naar een superieure geest. Van de laatste spiritualiteit hebben we de laatste 2000 jaar heel wat gehad, vaak in heel verwongen, onderdrukkende en patriarchale vormen. We zijn nu toe aan iets van de eerste, en uiteindelijk aan een gezonde integratie van die twee.
7. Ook vanuit het nieuwe paradigma oogpunt, moeten we aandacht schenken aan de creatieve expressie naar buiten - in relaties en sociale transformatie - van deze innerlijke bevrijde plaats van het voelen van innerlijke en uiterlijke afstemming. Sociale actie is dan gebaseerd op innerlijk opengaan en bewustworden. Als het niet is gebaseerd op innerlijke bewustwording, kan het worden vertekend door de doorwerking van de *angst* om niet tot bewustwording gekomen te zijn.
8. En we moeten sociale actie onderwijzen in termen van het creëren van sociale alternatieven, meer het creëren van de nieuwe maatschappij dan het je afzetten tegen de oude. Als we al onze energie stoppen in het verzet tegen de rigiditeit en onderdrukking van de oude maatschappij, gaat onze radicale identiteit parasiteren op

waar die zich tegen verzet; we worden bepaald door het kwaad dat we veroordelen; we voeden ons met de energie van dat waar we ons tegen verzetten; we glijden in de pijnvolle rol van dwangmatig rebel, waarin we de ondoelmatige kansloze strijd van het kind opnieuw opvoeren. Daarom moeten we de waarde overdragen van het energie ontlenen aan een positieve toekomst, het scheppen van een nieuwe maatschappij, een zichzelf genererende cultuur, een die zich voortdurend vernieuwt in het vormgeven aan ieder aspect van het leven. Zelfs binnen de meest rigide sociale structuren zijn er altijd alternatieve plekken voor vernieuwing. Angst houdt iedereen binnen de structuur volgens het rigide raster van wat de onderdrukking toestaat. Angst houdt mensen ervan af de ruimte te zien tussen de door angst samengetrokken lijnen van het raster. De uitdaging is afstand te nemen van de angst, de ruimtes te leren zien en er bloemen te planten. Als je de grootste ruimtes kiest, zal geen van hen die vastzitten in het raster zich kunnen veroorloven te geloven dat zulke grote openingen bestaan; dus je hebt een voorsprong met het planten van je bloemen. De moderne maatschappij als geheel is slechts een betrekkelijk rigide structuur. Er zijn grote ruimtes om bloemen te planten.

9. Als ik in verscheidene van de bovenstaande paragrafen zeg 'we moeten overdragen', bedoel ik alleen maar diegenen van ons die in hoofd en hart voelen, dat zoiets als de spirituele kern verklaring van de mens een goede verklaring is. De voorstellen zijn slechts suggesties, en geven niet meer aan dan wat ik op dit gebied ga doen. Er is geen sprake van, dat ik dit wil opleggen aan CCI of wie dan ook, waar dan ook. Het is volledig een kwestie van persoonlijke integriteit, van wat jij en ik als teachers voelen nodig te hebben om trouw aan onszelf te zijn, aan onze diepe overtuigingen en ervaringen. In CCI hebben we niet genoeg aan het eenvoudig dulden van zowel humanistische als post humanistische versies van co-counsel theorie en praktijk. We moeten liefdevol onze verschillen op dit terrein vieren. En hier meen ik werkelijk 'we moeten' in de algemene betekenis van 'we'. Teachers kunnen alleen overdragen wat zij waarachtig kunnen overdragen, en dat is een zaak voor positieve affirmatie en verrukking. Moge CCI een plaats zijn waar verschillen in bewustzijn volledig gerespecteerd en in ere gehouden worden.

oorspronkelijke titel: Co-counselling and the paradigm shift, John Heron, 1995
vertaling: Joke Stassen, 1996.